

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt XX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

Constit. an. 1577.
art. 5. Blef. art. 39.

fit admixtum, appellatione non suspendi iudicatum, sed iudicium ad Curias regni supremas devolvi tantum decernit; secus autem in actione reali. Id haustum videtur à Concilio Lateranensi, quod Episcoporum jurisdictionem Clericos corrigentium, appellationibus non impediendam censuit. Hæc constitutio pluribus edictis deinceps confirmata est, eo casu quo de morum censura agitur, omissa mentione actionis personalis, tum à Carolo IX. Henrico III. Henrico IV. tum ab invictissimo Rege Ludovico XIII. Imò verò ex edicto lato anno MDCXII. patet à Concilij provincialis decretis & Episcoporum mandatis, quæ præcæcia visitando dederint, in iis quæ officia divina, disciplinam ecclesiasticam, vel morum correctionem pertinent, Curias supremas sub titulo abusus provocari posse. Attamen ne Clerici hoc remedio impunitatem scelerum potius quærerent quam legitimum adversus vim auxilium, duplici multa, si lite cadant, castigandos esse constitutionibus sancitum est. Quin etiam ne magistratus sua auctoritate abuterentur, vetitum est Curias supremis ne reos carceribus emittant, vel absolvendos ad cautelam pronuntient, antequàm discussis criminum elogiis, quid decernendum sit, accuratè perspiciant. Et ut dignitati Episcoporum & Vicariorum prospiciatur, severè cautum est ne in posterum se iudicio sistere cogantur, cum lis de iudicari abusu instituitur.

CAPVT XX.

Synopsis.

I. An sit locus his appellationibus, quibuscunque canonibus violatis, & quocunque modo violentur. Prima regula, in causis merè spiritualibus, & in Sacramentorum administratione, has appellationes non suscipi. Secunda, canones & decreta constitutionibus regis recepta specialiter & confirmata, seu antiqua sint, seu recentiora, si violentur, dare eum locum his appellationibus; quemadmodum etiam si recepta consuetudines & libertates ecclesiastica infringantur. Non appellatur à rescriptis Papa, sed ab eorum executione; à iudiciis autem Episcoporum appellatur.

II. Index secularis de abusu tantum pronuntiare debet, non autem de lite principali. Deinde admitti tantum debet hac appellatio in apertissima canonum violatione, non autem in dubia.

III. Ratio harum regularum; quia non nisi cogente necessitate iudex secularis in has cognitiones excurret; tum ut scandala amoveat; tum ut per machinationem oppressis Clericis subveniat. His casibus, iure defensionis licet Principi res istas attingere, ex sententia Theologorum huius ævi.

IV. Usus fori videri contrarium his regulis, cum statim appellatur ab Episcoporum interlocutionibus, non expectata Metropolitanæ vel Summi Pontificis cog-

nitione. Concilio quoque Francofordiensi, & Novellæ Iustiniæ, quæ post ultimum ecclesiasticum iudicium has querelas Regis cognitioni reservant. Nova constitutio regia propediem edenda, ut consulatur sacerdotio & imperio.

V. Si Episcopi de invasa jurisdictione ecclesiastica querantur, Curiarum placita à Regis Consistorio rescinduntur. Quod olim inductum usu, tandem Edicto confirmatum est.

VI. De altera appellationis specie, quando constitutiones regia læduntur. Quæ aut canones confirmant, (de quibus dictum) aut de beneficiis decernunt, (quæ de re dicitur alibi) aut de ordine litium instituendarum. Iis regi debent ecclesiastica iudicia, si hoc à Principe cautum fuerit. Quod probatur ex Concilio Constantinopolitano sub Flaviano, Principemque earum legum veniam Clericis facere posse in iudicio canonico. Id probatur etiam ex Concilio Africano, quod accusatores & testes non admittit quos publicæ leges repellunt. Nisi suam injuriam prosequantur. Idem constitutum in Synodo Secunda, quæ docet jus suum in causis privatis, etiam hereticis tribuendum adversus Episcopos.

VII. Sententia reddita in iudiciis ecclesiasticis adversus ordinem prescriptum à legibus erant nulla, ex Gregorio Magno. Ordo iudiciorum à legibus & canonicis petebatur in Gallia, ex Hincmaro. Superioribus seculis, à Decretalibus prescriptus iudiciorum civilium & ecclesiasticorum ordo. Hanc partem ad curiam suam Reges nostri tandem revocarunt.

I. **Q**UOTIDIE autem queritur an appellationes istæ canonum omnium violationem ulciscantur, an verò certis quibusdam speciebus auctoritas illa restricta sit. Quod dupliciter accipi potest; nempe an omnia decreta inviolata præstentur, vel tantum aliqua. Deinde an quæcunque decretorum corruptio det locum istis appellationibus, an certum quoddam genus violationis. Hoc primò observandum est, edicto lato anno MDCXIX. de causis merè spiritualibus & de Sacramentorum administratione cognitionem prohibitam esse Curias supremis, eriam harum appellationum prætextu. Deinde in universum dicere licet, canones illos qui constitutionibus regis vim legum in Gallia receperunt, à contemptu & corruptione per Regem ejusque Curiam olim vindicari solitos. Capitularia Regum Clericos & laicos canonibus contumaces pœnis indictis percellabant, & ab Episcopis eorum executionem præfractè exigebant. Postea cum Decretorum & canonum faciliorem derogationem Romani Pontifices induxissent, Ecclesia Gallicana Regibus nostris huic inclinationi conniventibus, eò tandem ventum est, ut certorum canonum restaurationem, qui beneficiorum collationes causarumque iudicia respiciebant, Edictis suis Reges nostri de consensu Ecclesie Gallicanæ decreverint, quorum vis deinde Concordatis inserta est; quæ si contingat infringi,

infringi, appellationis istius remedium cuique paratum est. Eadem ratio erit decretorum Concilij Tridentini, de matrimoniorum clandestinorum nullitate, de votis monachorum post quinquennium non dissolvendis, de Episcoporum & Parochorum residentia, & aliis quæ legis regie vires cum semel acceperint, si quid contra tentatum fuerit, appellationi ab abusu locus erit. Et ut generaliter loquar, si constanti usu recepti canones, vel inveteratæ consuetudines, adjectæ in fundandis beneficiis conditiones, privilegia Ecclesiis legitime indulta, vel cetera in quibus Libertates Ecclesiæ Gallicanæ constitui solent, aliquo pacto violentur, appellationibus istis omnia restituentur in integrum, & in contrarium acta rescinduntur. Hoc tamen discrimine lites ejusmodi instituuntur, ut si de rescriptis Romanæ Curie per obreptionem elicitis agatur, ab executione rescripti, non autem à confessione provocetur; ut etiam hoc loquendi genere reverentia quæ apostolicæ sedi debetur, omnibus significetur. Secus se habet in Episcoporum judiciis; à quibus, non autem à sola eorum executione, appellari solet.

II. Maxime verò cavere debent iudices ne patrociniū ultra quàm par sit in detrimentum ecclesiasticæ jurisdictionis proferrant. Quod variè accidere potest, scilicet si non solum se canonum exactores præstent, sed etiam executores; id est, si pronuntiantes de abusu admisso, eo gradu non hæreant, sed etiam de negotio ecclesiastico judicium ferant. Deinde si ad cavillationum angustias disceptationem istam redigant, quæ matura cognitione dirimi debet, & eo solum casu institui, cum abusus est apertissimus, notorius, & manifestus, juxta veterem harum appellationum formulam, quæ ab abusu *novorio* inscribatur, alioqui in specie dubia & controversa satius est ecclesiasticis iudicibus litem relinquere.

III. Necessè est enim ut iudices regij hoc sibi proponant, judicia canonica nullo modo ad jurisdictionem regiam pertinere, sed communi Episcoporum & Principum consensu ab ipsis Christianæ religionis primordiis ecclesiasticæ jurisdictioni addicta. Quare si necessitate cogente in eas cognitiones regia jurisdictione aliquando excurret, ita se gerere debet, ut lineas à majoribus hac in re defixas non egrediatur. Observatum est autem à nobis isto & superiore libro non passim sed duabus potissimum de causis judicia canonica à Principibus olim aut tentata aut suspensa fuisse. Vna est, si periculum scandali & offensionis publicæ emergeret, ob apertissimam canonum violatio-

nem, quæ maximè piorum animos lædere solet. Altera est, si contra omnem judiciorum ordinem, per dolum, circumventionem, & machinationem, judicio ecclesiastico Episcopi vel Clerici opprimerentur, ut accidit in causa Athanasij. Si eandem viam insistant hodie Principes, hoc nullam potest illis invidiam creare apud eruditos & prudentes rerum æstimatores: quia præter superiorum Principum exemplum, sapientissimorum quoque hujus ævi Theologorum sententia nituntur. Qui licet amoveant omnem à Principibus in res merè ecclesiasticas jurisdictionem, attamen necessitate cogente jure defensionis licere Principibus aiunt injustorum mandatorum executionem impedire.

IV. Si quis ad hanc necessitatem coercere velit patrociniū regium, usus fori quotidianus periclitari videbitur, quo ab ipsis interlocutionibus Episcoporum appellatur tanquam ab abusu, non expectato ultimo judicio; multò minùs expectata Metropolitanani vel Summi Pontificis cognitione, qui res contra canones ab Episcopis judicatas emendare potuisset. Sanè praxis illa & fortitura solâ remediij celeritate niti potest. Alioquin si Concilij Francofordiensis ratio habeatur, (quod jussu Caroli Magni & auctoritate Hadriani I. coactum, & ex Episcopis Galliæ, Italiæ, & Germaniæ compositum diximus) causæ Clericorum ad Regem deferri non debent nisi post Metropolitanani judicium, unâ cum ejus literis. Tunc enim in causis privatis Clericorum, Romana sedes non appellatur. Itaque post ultimum judicium ecclesiasticum locus erat cognitioni regie, non antea. Regiam dixi, quia hæc cognitio non permittebatur Comitibus aut Missis Dominicis, sed soli Consistorio Regis. Quod apprime congruit cum Iustiniano, qui Novella constitutione præ-

fectis prætorio jus prohibendi permittit ne canones ab Episcopis infringentur; sed rerum malè gestarum correctionem imperio, id est, sibi, reservavit. Apud nos edictis regis Pragmaticæ Sanctionis primùm, deinde Concordatorum quæ illi successerunt, executio, quemadmodum etiam ceterorum canonum quorum sententia constitutionibus quibusdam regis est munita, Curis Parlamenti commissâ est. Ceteræ canonum violationes usu inveterato potius ad eas Curias referuntur quàm edicto aliquo illis specialiter tributæ sint.

Quare summopere laudanda est viri superillustri Petri Seguierij Franciæ Cancellarij pietas erga Regem & Ecclesiam Gallianam, qui divinam qua pollet ingenij vim

Statut. l. 4. contra Regem Angliæ c. 14.
Simancas de Catholicis instit. T. 4. p. 35.
Covarruvias pract. Quæst. c. 15.
Cajetanus, Gerson, Victoria, & alij, quos alibi laudavi.

Concil. Francoford. laudatum cap. v. t. i. h. j. x. lib. 1.

Nov. v. 1.

Elogium Petri Seguierij Galliarum Cancellarij.

& acerrimum iudicium in id convertit, ut veterum vestigiis sibi perspectè cognitis insistens, rationem quandam aggrediretur, qua, retenta regij imperij auctoritate integra & illibata, ecclesiastica jurisdictionis & disciplina vigor per appellationes ab abusu juvaretur potius quam infringeretur. Ea de re vir ille summus, auctore Eminentissimo Cardinali Duce Richelio, (in quo utraque dignitas felici & amico scedere conjuncta est) jussu Principis constitutionem pro munere suo molitur (cujus sententiam solita facundia, occasione cujusdam negotij quod in Consilio regio discutiebatur, Consiliariis Consistorianis communicavit) qua Sacerdotij & Imperij Concordia plenissimè fovetur.

V. Enimvero quia contingere solet aliquando ut magistratus, præter sententiam Regum, ecclesiasticæ jurisdictioni injuriam faciant, illisque se rebus immisceant à quibus ex præscripto legum & canonum temperare debent, relictum est etiam Episcopis appellationis ab abusu remedium adversus ipsa supremarum Curiarum tribuna- lia, quæ Sanctioris Consistorij decretis rescinduntur. Eorum aliqua recensentur à Decisionum Collectoribus, quorum antiquius esse puto illud quod anno MDLIV. latum, Curia Tolosana placitum rescidit, quæ Clericorum incontinentium emendationem ab Episcopis neglectam ad se traxerat. Anno quoque MDLIV. rescissum fuit Curia Rotomagensis decretum de ordine Litaniarum à Rege indictarum & Prædicatoris electione. Tandem Edicto constitutum fuit ut si de imminuta iurisdictione ecclesiastica conquererentur Episcopi, iudicium inferiorum usurpatio à Curiis supremis reprimetur: si verò ipsæ Curia in eo peccarent, Consistorij regij decreto earum invasio compesceretur.

VI. Sequitur aliud quod regiarum constitutionum læsionem respicit. Quæ aut canones confirmant, (de quibus jam dictum est) aut de beneficiis decernunt, (qua de re dicitur abundè como. tertio) aut litium instituendarum tam in causis civilibus quam in criminalibus ordinem præscribunt. quæ constitutiones ab ecclesiasticis iudicibus æquè ac à ceteris observari debent, præcipuè si à Principe id quoque cautum fuerit. Ordo enim quem sequi oportet in iudiciis canonicis, à Principibus olim præscriptus fuit, ut abundè dixi superius. Quibus testimoniis adjungi potest locus elegans, petitus è Concilio Constantinopolitano sub Flaviano; unde probatur non solum leges publicas in ordine iudiciorum ecclesiasticorum

observatas fuisse, sed etiam auctoritatem indulgendi in ea re quod vellet, penes Principem fuisse. Contendebat Eutyches Acta synodi contra se à Flaviano Archiepiscopo habitæ corrupta fuisse; idèoque ut coram Florentio Patricio & cuncta synodo iterum recenserentur, impetravit à Theodosio. Huic discussioni non adfuit Eutyches; sed Constantino monacho procuratori mandatum suum dedit: quem Meliphthongus Episcopus hac ratione repellebat, quòd criminalis causa secundum leges per procuratorem tractari non poterat, quin præfens adesset accusatus; nisi aliter jussisset Imperator, inquit, cui parendum erit. Inde profectum ut de ordine iudiciorum nihil ferè constitutum legatur ab antiquis Conciliis, quia legitimum ordinem in iudicando Episcopi sequebantur. Si quid verò canonice discussioni accommodatum & à legibus omissum decernerent, quod eam iudiciorum partem attingeret, in ceteris articulis se leges sequi profitebantur. Hoc patet ex canonibus Concilij Carthaginensis, qui verant servos, vel proprios libertos, ad accusationem admitti, nec alios quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt. Idem de testibus constituit. Ceterum antequàm ab hoc canone discedam, non ingratum lectori fore puto, si ultima ejus verba cum canone sexto Synodi Constantinopolitanæ œcumenicæ Secundæ comparando illustrem; præsertim cum inde petatur regula quæ usui futura sit in causis privatis Novatorum hujus seculi. Verba canonis sunt ista, postquam infames, hæreticos, paganos, Iudæos ab accusatione Clericorum removisset: *Sed tamen omnibus quibus accusatio denegatur, in causis propriè accusandi licentia non neganda.* Eadem sententia Synodi Secundæ, quæ hæreticos & ceteros quosdam ad accusationem Episcoporum aut Clericorum non esse admittendos docet, si de crimine ecclesiastico agatur; ceterum non discussa eorum persona vel religione admittendos esse, si suam injuriam & id quod interest persequantur. *Oportet enim, inquit, Episcopi conscientiam omnino esse liberam, & eum qui sibi injuriam factam dicit, cujuscunque sit religionis, jus suum consequi.*

VII. Si cui verò scrupulus aliquis hæreat an ordo iudiciorum canonicorum à legibus publicis formam acciperet, Gregorium Magnum adeat: qui Ioanni Defensori eunti in Hispanias commonitorium dedit, legibus Theodosii & Novellis Iustiniani instructum, ut sententias ab Episcopis Hispanis latis, nullas esse revinceret, eò quòd non servatis legum solennibus reddita

Consil. ann. 1625.
1625.

Consil. Cap. 11.
1. 2. m. 12. 13.
2. 1. 2. 3. 4. 5.
6. 7. 8. 9. 10. 11.
12. 13. 14. 15. 16. 17.
18. 19. 20. 21. 22. 23.
24. 25. 26. 27. 28. 29.
30. 31. 32. 33. 34. 35.
36. 37. 38. 39. 40. 41.
42. 43. 44. 45. 46. 47.
48. 49. 50. 51. 52. 53.
54. 55. 56. 57. 58. 59.
60. 61. 62. 63. 64. 65.
66. 67. 68. 69. 70. 71.
72. 73. 74. 75. 76. 77.
78. 79. 80. 81. 82. 83.
84. 85. 86. 87. 88. 89.
90. 91. 92. 93. 94. 95.
96. 97. 98. 99. 100.

Consil. ann. 1625.
1625.

Can. 119. C. 119.
119.

Can. 119. C. 119.
119.

essent. Vnde ex laudata Novella Iustiniani concludit: *Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes adveniat. Quod quia hic omisum est, necesse est ut quod contra leges actum est, non habeat firmitatem.* Hinc petebat Iulius damnationis adversus Athanasium in Concilio Tyrio reddita inutilitatem, quod absente Athanasio, id est, non evocato ad testium prolationem quæ facta est in Marcotide regione Ægypti, adversus ordinem legibus constitutum decreta esset. Idem Gregorius sententias Hispanorum irritas ostendit, quod legibus paritum non esset, quæ sententias ex periculo & scripto recitari jubent: *Quod autem dicitur quia nihil sine scriptis iudicandum est, legendus est Titulus XLIV. libri VII. Codicis, quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur atque precipitur ut sententia quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.* Hincmarus etiam noster ordinem iudiciorum à canonicis, præcipueque à legibus, petendum docet: *Si quis autem scire desiderat quales accusatores ac testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonicis & legibus, quibus unà cum sacris canonicis sancta moderatur Ecclesia, poterit reperire.* Quod ille uberrimè perfequitur, adductis legibus è Codice Theodosiano, & ex Epitome Novellarum Constitutionum à Iuliano Antecessore adornata. Sed quingentis abhinc annis conversa est rerum species, cum ordo iudiciorum, etiam secularium, à Decretalibus epistolis & glossatorum commentariis haustus sit, adeo scrupulosa solennium observatione, ut sumptibus immanibus vexatos litigatores in perniciem rei familiaris per diuturnas & inextricabiles ambages adduceret. Quæ ratio Reges nostros impulit ut de recidendis tam implexis cavillationum laqueis seriò cogitarent, & constitutiones utilitati civium accommodatas, semotis syllabarum aucupii, de ordine iudiciorum ederent; à quibus si iudices ecclesiastici desciscant in iis capitibus quæ illis quoque à Principe indicta sunt, magistratum officio hic contemptus legum vindicatur.

CAPVT XXI.

Synopsis.

I. Ultima species appellationum ad abusu, quando jura regni violantur, & jurisdictio secularis usurpatur à iudice ecclesiastico. Verum Clericis à Concilio Lateranensi, ne prætextu libertatis ecclesiasticæ injuriam inferant jurisdictio seculari. Ab invasione arcentur multa indicta & bonis captis.

II. Investigatur ratio hujus consuetudinis. Non

sufficit quod vulgo jactatur, licere cuique jurisditionem suam defendere pænali iudicio.

III. Reijcitur ratio Guillelmi de Nogareto, actione negatoria in rem posse capi eorum bona qui jurisditionem impediunt.

IV. Hac consuetudo nititur jure naturali, quo defensio rei suæ cuique permessa est, vim illatam vi repellendo. Reges captis hostium provinciis impetum hostium repellunt. Ius illud defensionis non nititur iniquitate hostium, sed naturali propensione sua tuendi. Vim illatam jurisditioni ecclesiasticæ bonorum capione repellunt iudices seculares, defensionis jure, quod Reges summo imperio exercere possunt, ex sententiâ Theologorum.

V. Videri licitum quoque Episcopis ut censuris jurisditionem suam tueantur. Eugenius III. præcipit ne laicorum prohibitionibus deferant: quarum tamen usus retentus. Sola ratio componendarum harum contentionum, regis patrocinij imploratio; ut Edictis cautum, & indultum antiquo usu.

VI. Expenduntur rationes quæ suadere debent Episcopis ut Consistorij regis iudicio in his contentionibus se committant. Prima est, in re dubia pacem retinendam. Secunda, Principum conditionem meliorem, quia possident. Tertia, ob metum damni. Quarta, quia invalidior jurisdictio ecclesiastica, ideo utendum dispensatione.

VII. Quinta, Regibus arbitraria harum contentionum ab Ecclesia delatum videri. Itaque semper ad se illas revocant; ut Justinianus, & Carolus Magnus.

VIII. Leo IV. si quid incompetenter à se gestum esset, arbitrio Ludovici II. Imperatoris detulit. Quod locum habere debet in Regibus Gallia, ex Alexandro Imolensi.

IX. Officiales regis excommunicari non possunt ab Episcopis ob muneris sui functionem. Hic usus è Gallia in Angliam translatus, sed ibi abolitus. Apud nos privilegio apostolica sedis munitus est. Episcopi se Regis iudicio quotidie committunt.

X. Ea dispensatio usurpanda in negotiis discipline, non autem in negotiis fidei; exemplo Romanorum Pontificum.

I. **S**UPEREST ultima appellationum species, quæ locum habet, cum jura Regis & regni, aut jurisditionem secularem in exercendis litibus de actione reali, etiam adversus Clericos, & de omnibus omnino actionibus adversus laicos, præter merè spiritualia, aliqua iudicium ecclesiasticorum interlocutione aut iudicio violari contingit. Planè æquum esse Concilium Lateranense sub Innocentio III. existimavit ne ambæ jurisditiones præscriptos terminos egredirentur, neu prætextu libertatis ecclesiasticæ Episcopi secularium jura invaderent, lato canone, cujus hæc sunt verba: *Sicut volumus ut jura Clericorum non usurpent laici, ita velle debemus ne Clerici jura sibi vindicent laicorum.*

Quocirca universis Clericis interdiximus ne quis prætextu ecclesiasticæ libertatis suam de cetero jurisditionem extendat in præjudicium justitiæ secularis; sed contentus existat constitutionibus scriptis & consuetudinibus hæcenus approbatis, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo,

M m ij

Concil. Lateran. c. xlii.